

Pawlikowska-Brożek, Zofia

Adam Wachułka (1909-1991)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 36/4, 127-130

1991

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Adam Wachułka (1909-1991)

1 sierpnia 1991 r. zmarł w Krakowie Adam Wachułka, popularyzator historii matematyki, wieloletni wykładowca Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, współautor książki *Tysiąc lat polskiej myśli matematycznej*, autor wielu artykułów naukowych i popularno-naukowych z historii matematyki.

Adam Wachułka urodził się 24 grudnia 1909 r. w Samborze w rodzinie inteligentnej Michała i Michaliny z domu Lewickiej. Początkowo uczył się w rodzinnym mieście, a po maturze rozpoczął w 1928 r. studia matematyczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Po ukończeniu studiów w 1934 r. ze stopniem magistra pracował jako nauczyciel matematyki w gimnazjach, początkowo we Lwowie w latach 1935-1936, następnie w Stryju, gdzie uczył do wkroczenia wojsk niemieckich w 1941 r. W okresie 1941-1944 pracował nadal w Stryju, ale w Urzędzie Wodnym (1941) i w niemieckiej firmie budowy mostów. Równocześnie brał udział w tajnym nauczaniu (1943-1944). W sierpniu 1944 r. powrócił do nauczania w 10-letniej szkole radzieckiej otwartej w Stryju, ale pozostał tam do kwietnia 1945 r., kiedy wraz z wieloma Polakami, z żoną Józefą z domu Poźniakówną i synem Wojciechem opuścił Stryj. Zatrzymał się w Krakowie i tutaj już pozostał do śmierci.

W powojennym okresie uczył w Szkole Przemysłowej (1945-1949) i Technikum Chemicznym (1949-1954), gdzie był także dyrektorem. Już wtedy interesował się historią matematyki. Podjął wykłady tego przedmiotu na Uniwersytecie Jagiellońskim i w Wyższej Szkole Pedagogicznej w latach 1950-1952. Z tego także okresu pochodzą pierwsze wspólne prace z Jadwigą Dianni (1886-1981), opracowania i artykuły popularno-naukowe z historii matematyki przede wszystkim polskiej. Spełniały one wówczas bardzo ważną rolę propagowania historii matematyki w środowisku szkolnym. Owocem tej współpracy była skierowana do nauczycieli i uczniów pierwsza tego typu książka w języku polskim pt. *Tysiąc lat polskiej myśli matematycznej* (1963 r.). Tematem licznych artykułów publikowanych w czasopiśmie dla nauczycieli — „Matematyka” w „Problemach” i „Filomacie” była matematyka grecka.

Adam Wachułka od 1962 r. na stałe związał swoją działalność naukową i dydaktyczną z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie jako starszy wykładowca, następnie od 1969 r. docent Katedry Analizy Matematycznej. Pełnił także funkcje kierownika Zakładu Matematyki (1970-1978) przy Wydziale Matematyczno-Fizycznym i dziekana tego Wydziału (1973-1975). W 1980 r. przeszedł na emeryturę, nie zaprzestał jednak pracy dydaktycznej w tym opieki nad licznymi magistrantami. W zakresie historii matematyki promował na doktora Krystynę Wuczyńską.

Drugą obok historii matematyki dziedziną zainteresowań A. Wachułka były równania różniczkowe rzędu drugiego, zagadnienia Dirichleta i Neumanna dla specjalnych obszarów. Opublikował kilka prac z tej tematyki w „Roczniku Naukowo-Dydaktycznym WSP w Krakowie”. W 1965 r. doktoryzował się w Uniwersytecie Poznańskim na podstawie tezy: *O pewnych własnościach funkcji poliharmonicznych. Twierdzenie o wartości średniej dla rozwiązań równania różniczkowego cząstkowego quasi-p-harmonicznego*. Promotorem był Władysław Orlicz.

Adam Wachułka był wieloletnim członkiem Polskiego Towarzystwa Matematycznego i aktywnie uczestniczył w pracach Komisji Olimpiady Matematycznej, Komisji Szkolnictwa Średniego i Wyższego, a przede wszystkim w pracach Komisji Historii Matematyki od jej powstania w 1978 r. Był jednym z autorów *Materiałów do Słownika Biograficznego Matematyków Polskich*. Opracował kilkadziesiąt biografii matematyków i nauczycieli matematyki szkół średnich XIX i XX w.

Był powtórnie żonaty z wdową Michaliną Kulką z domu Gwizdowska (od 1974). Zmarł w Krakowie i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

Zofia Pawlikowska-Brożek
(Kraków)

Spis prac, artykułów, podręczników i skryptów Adama Wachułki.

- 1/ (z A.Syrkiem) *Matematyka dla kl. III Gimnazjów Zawodowych, cz. I Trygonometria i algebra* (Kraków, 1945).
- 2/ *Trzy i sześćioletni plan gospodarczy w nauczaniu matematyki* („*Matematyka*” nr 4, 1949).
- 3/ *Z zagadnień wychowawczych na lekcjach matematyki* („*Matematyka*” nr 2, 1951).
- 4/ (z J.Dianni) *Z początków polskiej myśli matematycznej* („*Matematyka*” nr 2, 1952).
- 5/ *Geometria dla I kl. technikum* (dwa wyd. 1952).
- 6/ (z M.Pęczalskim) *Geometria dla II kl. technikum* (1952).
- 7/ (z J.Dianni) *Kłos — Wojewódka — Grzępski pierwsi autorzy literatury matematycznej w języku polskim* („*Problemy*”, IX, nr 12, 1953).
- 8/ *Pszczoły matematyczki* („*Szkoła Zawodowa*” nr 4, 1954).
- 9/ (z J.Dianni) *Matematyka w Polsce w wieku XVI* („*Matematyka*” nr 4, 1955).
- 10/ (z J.Dianni) *Z dziejów polskiej myśli matematycznej* (PZWS, 1957).
- 11/ (z J.Dianni) *Z ilu ziarn piasku można by zbudować kulę ziemską. Uwagi z dziejów wielkiej liczby* („*Problemy*”, XIII, nr 4, 1957).
- 12/ *Krzysztof Mieroszewski architekt, inżynier i geometra polski XVII wieku* („*Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*”, 5, z. 1, 1957).
- 13/ *Jan Toński profesor UJ z XVII wieku i jego matematyczne dzieło* („*Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*”, 5, z. 1, 1957).
- 14/ (z J.Dianni) *Co jest łatwiejsze: dodawanie czy mnożenie?* („*Problemy*”, XIV, nr 8, 1958).
- 15/ (z J.Dianni) *Odgadnij pomyślaną liczbę. Uwagi o rozrywkach matematycznych w polskiej literaturze XVIII wieku*. („*Problemy*”, XV, nr 10, 1959).
- 16/ (z J.Dianni) *Archimedes w dziejach matematyki* („*Filomata*”, 137 i 138, 1960).
- 17/ *O polskim podręczniku matematyki z XVIII w.* („*Matematyka*” nr 4, 1960).
- 18/ *O nauczaniu matematyki w Polsce w XVI wieku* („*Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie*”, z. 13, 1961).
- 19/ (z J.Dianni) *O arbelosach Archimedesza* („*Matematyka*” nr 3, 1961).
- 20/ *Edward Stamm* („*Matematyka*” nr 1, 1962).
- 21/ *O nauczaniu matematyki w Polsce w XVI w.* („*Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie*”, 1963).
- 22/ (z J.Dianni) *Tysiąc lat polskiej myśli matematycznej* (PZWS, 1963).
- 23/ *S.Dickstein a historia matematyki w Polsce w świetle korespondencji z E.Stammem*. („*Wiadomości Matematyczne*”, VII, nr 2, 1964).
- 24/ *Twierdzenie o wartości średniej dla rozwiązań równania $L^2u=0$* („*Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, Prace Matem.*” 1966).
- 25/ *O warunkach wystarczających oscylacyjności niezerowych rozwiązań pewnych równań eliptycznych* (tamże).
- 26/ *O wielomianach jednorodnych trzech zmiennych niezależnych quasiharmonicznych* (z F.Barańskim, tamże).
- 27/ *Tomasz Kłos* („*Polski Słownik Biograficzny*”, 1967).
- 28/ (z J.Dianni) *Dookoła sporu o postulat platoński w konstrukcjach geometrycznych* („*Filomata*”, nr 2, 1967).
- 29/ *O wielomianach dwóch zmiennych quasi-p-harmonicznych* („*Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie*”, 1968).

- 30/ *O pewnej własności rozwiązań równania różniczkowego $\Delta u(X) = u^2(X)$ (tamże).*
- 31/ *O warunkach wystarczających oscylacyjności niezerowych rozwiązań pewnych równań eliptycznych (tamże).*
- 32/ *O wartości średniej dla rozwiązań pewnych równań eliptycznych p -rzędu (tamże).*
- 33/ *O pewnych własnościach funkcji poliharmonicznyc. Twierdzenie o wartości średniej dla rozwiązań równania różniczkowego cząstkowego quasi- p -harmonicznego (Dysertacja doktorska, Poznań UAM, 1965).*
- 34/ *Oswald Krygier („Polski Słownik Biograficzny”, 1970).*
- 35/ (z J.Dianni) *Koniká Apoloniosaz Perge („Filomata”, 240, 1970).*
- 36/ *Rozwiązanie zagadnienia Dirichleta dla pewnego obszaru kąтового („Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP” w Krakowie, 1971).*
- 37/ *O zagadnieniu trójharmomicznym Riquiera dla półpłaszczyzny („Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, 1970).*
- 38/ *Zastosowanie przestrzeni Orlicza do odwrócenia twierdzenia Gaussa o wartości średniej (tamże).*
- 39/ *Edward Stamm („Słownik Biograficzny Filozofów Polskich”, 1971).*
- 40/ *Zarys historii nauczania matematyki (Wybrane zagadnienia dydaktyki matematyki, PZWS, 1971).*
- 41/ *Hieronim Sartowski (1906-1968); („Matematyka”, nr 6, 1971).*
- 42/ *Metody numeryczne z elementami maszyn cyfrowych (Skrypt WSP, 1972).*
- 43/ *Dwójkowy układ liczbowy Jana Brożka („Matematyka”, nr 6, 1972).*
- 44/ *Matematyka w WSP w latach 1961-1971 (Wydawnictwa WSP na 25-lecie, 1973).*
- 45/ *Komisja Edukacji Narodowej o nauczaniu matematyki („Matematyka” nr 6, 1973).*
- 46/ *O matematyce Mikołaja Kopernika („Matematyka” nr 1, 1974).*
- 47/ *On the Neumann problem for certain angular domain („Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, 1974).*
- 48/ *Antoni Przeborski („Wiadomości Matematyczne” XX, nr 1, 1976).*
- 49/ (z J.Dianni) *Linie krzywe w matematyce starożytnej Grecji („Filomata”, 305, 1977).*
- 50/ (z J.Dianni) *Archimedes a „problem wołów” („Filomata”, 307, 1977).*
- 51/ *Szkolne kółka matematyczne („Matematyka”, 4, 1977).*
- 52/ *Szkolne kółka matematyczne (Szkółka Dydaktyki Matematyki w Karpaczu, 1978).*
- 53/ *Józef Brutkowski z Poznania i jego doktorat na Uniwersytecie Berlińskim w 1859 („Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej” Seria C, z. 22, 1978).*
- 54/ *On the Dirichlet problem for certain angular domain („Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, 1979).*
- 55/ (z J.Dianni) *Mathematikai Synagogai Papposa z Aleksandrii („Filomata”, 347, 1981).*
- 56/ *Życie i działalność naukowa Stanisława Ruzewicza (1889-1941), („Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, R. XXVII, nr 3-4, 1982).*
- 57/ (z J.Dianni) *Z dziejów równania kwadratowego („Filomata”, 356, 1983).*
- 58/ *Tales z Miletu („Filomata”, 359, 1984).*
- 59/ *Złoty podział odcinka Eudoksosa z Knidos („Filomata”, 362, 1984).*
- 60/ *Mesolabium i sito Eratostenesa z Kyreny („Filomata”, 369, 1985).*
- 61/ *Triady Manechmosa z Aten („Filomata”, 373, 1986).*